

İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü Week 12: : İslam Öncesi Türk Devlet ve Toplum Yapısı

PROF. DR. YILDIZ DEVECİ BOZKUŞ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

DEVLET KAVRAMI

- Türkler çok eski tarihlerden itibaren gelişmiş bir devlet anlayışına sahiptir.
- Türkler sert iklim koşullarında uçsuz bucaksız bozkırlarda yaşamışlardır.
- Bu durum bozkırın doğasıyla uyumlu bir yaşayış ve kültür biçimini oluşturmuştur.
- Türkler tarihleri boyunca farklı niteliklerde çok sayıda devletler kurmuşlardır.
- Devlet, bir hkmet idaresinde teşkilatlandırılmış siyasi bir topluluk olarak tanımlanabilir.

TEŞKİLAT

- Devlet BaŐkanı:
- İslam öncesi Türk devletlerinde hükümdarlar tanhu, kagan, han, yabgu, ilteber gibi unvanlar taşımışlardır.
- Hükümdarlık belgeleri ise; otağ (hakan çadırı), örgin (taht), tug (sancak), davul, kotuz (sorguç) idi.
- Tahtlar, altından yapılırdı.
- Tuğların tepesine altın bir kurt başı takılırdı.
- Hükümdarların tahta çıkışı, Onu bir keçe seccade veya hali üzerine oturtarak, yahut da kalkan üzerinde havaya kaldırarak kutlanırdı.

TÜRKLERDE DEVLETİ OLUŞTURAN UNSURLAR

- Bağımsızlık
- Ülke
- Millet /Bodun
- Hakimiyet/Kut
- Teşkilat

TÜRK DEVLET TEŞKİLATI

- Hükümdar

- Hükümdar olmanın şartları

- Yarlık
    - Kut
    - Ülüg

- Hükümdarın Tahta Çıkması ve Hükümdarlık Sembolleri

- Hükümdarı Tahta Çıkışı/Cülus

- Hükümdarlık Sembolleri

- Otağ (Hakan Çadırı)
    - Örgin (Taht)
    - Tuğ
    - Davul
    - Kotuz (sorguç; Hakanın taç yerine, börküne takılan bir tutam yaban sığırı veya at kuyruğu kılı)

HÜKÜMDARIN GÖREVLERİ

- Devleti Kurma ve Düzene Koyma
- Yeni alınan yerlere yerleştirme ve iskan
- Töreyi yani kanunları düzene koyma
- Halkı doyurup, giydirme

HATUN

- Hükümdarın birinci hanımına verilen unvan. Eski Türk devletlerinde hatunlar da söz sahibi idiler.
- Hatunların ayrı sarayları ve askerleri vardı.
- Devlet meclisine katılırlar, elçileri kabul ederlerdi.

SIYASİ FAALİYET

- Büyük Türk imparatorluklarında dış işleri dairesi en önemli kuruluşlardan biriydi.
- Bu kuruluşun emrinde çeşitli dillerde konuşan ve yazan bir heyet çalışırdı. Yazılara Tanhu'nun resmi mührü basılırdı.
- Casusluk yapmadıkları sürece elçilere dokunulmazdı.
- Şüpheli hareketleri görülen yabancı temsilciler hapse atılır veya sürgünde göz altında tutulurdu.

SOSYAL YAPI

- Aile (Ođuđ): Aile sosyal bñnyenin çekirdeği durumundaydı.
- Tñrk Ailesi anne-baba-çocuktan mñteřekkil bugñnkñ modern aileye benzer kñuk aile tipidir.
- Eski Yunan, Roma, Slav aileleri bñyñk ailelerdi.
- Aile reisi ailenin diğer fertleri ùzerinde kesin sñz sahibi idi, onlara kendi mñlkñ gibi muamele ederdi. Bu ailelerde mñlkiyet kolektifti.
- Tñrklerde ise mñlk ortaklığı yalnız ortaklara aitti.
- Evlenen erkek ve kız baba ocağından hisselerini alarak ayrılır, yeni bir ev kurarlardı.
- Baba evi ise en kñuk oğula kalırdı.
- Tñrk toplumunda kadın, erkek, eřit haklara sahipti. Tek kadınla evlenme yaygındı. Kadın cemiyette saygı gñrñrdñ.
- Ata biner, ok atar, top oynar, hatta gñreř gibi ağır sporlar yapardı. Cemiyetin ekirdeđi olan ailenin yapısı, devletin bñtñn kuruluşlarını etkilemiştir.

SOSYAL YAPI

- Soy (Urug): Aileler birliği, aralarında kan bağı ve dayanışma olan topluluk.
- Boy (bod): Siyasi dayanışma amacıyla bir araya gelen boylardan teşekkül eder. Aralarında dil birliği vardır.
- Başında bey bulunurdu.
- Beyin görevi hak ve adaleti düzenlemek, gerektiğinde boyun çıkarlarını korumaktı.
- Belirli toprakları ve savaşçıları vardı.
- Malları başka topluluklarından özel damgaları ile ayırt edilmekteydi.
- Aile ve soyların temsilcileri seçici heyeti meydana getirirdi.
- Bu heyet eski Türk devletlerinde mevcut meclislerin ilk küçük örnekleridir.

SOSYAL YAPI

- **Bodun:** Boylar birliğine bodun denir.
  - Başında Han bulunurdu.
  - Aralarında sıkı iş birliği bulunan siyasi topluluklardır.
- **İl (Devlet):** Bodunların birleşmesinden meydana gelirdi.
  - Vatani koruyan, milleti huzur ve barış içinde yaşatan bir siyasi kuruluştur.
  - Kan bağı ve dil birliği değil, amaçları önemlidir.
- İslam öncesi Türk devletlerinde gördüğümüz il teşkilatı şöyle özetlenebilir.
- 1- istiklal, 2- Ülke, 3- Halk, 4- Hükümrânlık.

KAYNAKÇA

- Ahmet TAŞAĞIL vd., Orta Asya Türk Tarihi (Edt. Ahmet Kanlıdere), Anadolu Üniv. Yay., Eskişehir, 2013.
- Zerrin Günal, İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, pp.89- 104.
- Çandarlıoğlu, G. (2003). İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, pp.76-80.
- Bedirhan, Y. (2019). İslâm Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü. Eğitim Yayınevi, pp.155-160.
- Peter B. Golden, Türk Halkları Tarihine Giriş, Çev: Osman Karatay, Ötüken Yay., 1992, pp. 105-115.
- Peter B. Golden, Türk Halkları Tarihine Giriş, Çev: Osman Karatay, Ötüken Yay., 1992, pp. 243-272.
- Yaşar Bedirhan, İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, Nobel Yay., 2011, Ankara, pp.168-174.
- Muharrem Kesik, İlk Türk İslam Devletleri Tarihi, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- İsmail Güven, İslam Öncesi Türk Kültürü ve Tarihi Ders Notları, 2020.
- Muahmmed Şahin, Türk Tarihi ve Kültürü, Okutman Yay., Ankara, 2010.
- İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, Edt. Muhammed Bilal Çelik, 2. Baskı, Nobel Yay. Ankara, 2020.